

Τα τελευταία χρόνια έχει δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στο ελληνικό έργο. Η στοργή, ιδίως της οικονομικά χειμαζόμενης ιδιωτικής πρωτοβουλίας, έστω και γλίσχρα επιχορηγούμενης, αλλά και της ίδιας της Πολιτείας, έστω αλλήθωρης, έχει αφυπνιστεί. Παρότι όμως οι προσπάθειες της κριτικής υπήρξαν καταφανώς εξωραϊστικές μέσα στο γενικότερο πλαίσιο να υπηρετηθούν περιστασιακές προοδευτικοφάνειες ή η εντύπωση μιας ανοδικής γηγενούς θεατρικής συνέχειας, οι ανταποκρίσεις της γραφής δεν ήταν ανάλογες. Από τις πρόσφατες φωτεινές εξαιρέσεις, μετά τον Γ. Διαλεγμένο, φέτος ο Μ. Ευθυμιάδης με τον *Φονιά*. Θυμάμαι με ενάργεια τους *Προστάτες* και τον *Φώντα* του. Τι θυμάμαι; Τις σκολιές ατραπούς που διαλέγει και μ' επιτυχία διαβαίνει. Λαϊκότητα αντί για λαϊκισμό στο πρώτο, απογείωση του ρεαλισμού στο δεύτερο απ' τα παραπάνω έργα.

Τώρα, στο «Θεατρικό Εργαστήρι» που είχε με κόπο στήσει ο Δημ. Κωνσταντινίδης, τέσσερις ηθοποιοί κι ο σκηνοθέτης Διαγ. Χρονόπουλος εργάστηκαν άξια πάνω σε άψογα δομημένο δείγμα ψυχολογικού ρεαλισμού με αστυνομική αφόρμηση. Στον *Φονιά*, η αφόρμηση πυροδοτεί τις ψυχολογικές πλέξεις κι η ίδια παραμένει αδιόρατη στο τέλος, σαν αφορμή. Ο Χρονόπουλος, όμως, παρακολούθησε ισότιμα και τα δύο επίπεδα, εποικοδομώντας κάθε φορά το επόμενο ζητούμενο του ενός, πάνω στο αρτιγένητο δεδομένο του άλλου. Έτσι, τα πρόσωπα στον *Φονιά* εκπλήσσουν κι εκπλήσσονται, διατηρούν εξωτερικά την ελληνική τους ιθαγένεια και συνάμα βαθαίνουν, κερδίζοντας όλο και πιο ανιθαγενή (διάβαζε πανανθρώπινη) την ηθική και ψυχολογική τους ταυτότητα.

Ο Ευθυμιάδης ξεκίνησε με το θεωρητικό όραμα απόδειξης της ανθρώπινης «ευθύνης εις ολόκληρον». Με μια γλώσσα που πολλοί πια συγγραφείς μας έχουν αποστηθίσει αλλά και καταδικάσει στη διεκπεραίωση ενός γραφικού αντικατοπτρισμού, έκανε το όραμα πράξη. Ισοζύγισε τον 'Αβελ ως προϋπό-

θεση του Κάιν και το αντίστροφο. Στην ανθρώπινη δίκη, μας λέει, όλοι οι θύτες διαδικαστικά ερημοδικούν· παρόντες στην αίθουσα, εγκαλούν (εν δικαίω) σαν κατήγοροι, τα θύματα-χέρια που τους όπλισαν. Ο λαός μας το λέει απλά: «Ύστερα φταίει ο φονιάς». Ως υπομόχλιο, ο Ευθυμιάδης σκαρφίστηκε στέρα προσχήματα, που διόλου δεν απεκδύονται και την ελληνικότητά τους. Επιτέλους, λοιπόν, το φορκλόρ στη θέση του κι όχι πάλι βηξ εν απορία. Επιτέλους, το φορκλόρ παρακολούθημα, και το σύνολο, καρύδι με κέλυφος ελληνικό, κι όχι ελληνικό μεν, αλλά σκέτο καρυδότσουφλο.

Η πράξη: Ο κ. Θεμ. Μάνεσης κατάγεται απ' την επιθεώρηση. Σ' εκείνη χρωστάει το αρχέτυπο του εξαίσιου μάγκα που έπλασε; Είναι οπωσδήποτε πλαστικότατος, χωρίς να χάνει το μέτρο. Και συντονίστηκε, αρμονικά, γιατί η αβάντα του κινδύνευε να καπελώσει τους λοιπούς παραβιάζοντας τις αναλογίες. Παράλληλα με το έργο, υπαινίχθηκε έναν ολόκληρο κόσμο.

Έχω συνδέσει τον κ. Αντ. Αντωνίου με τη στιγμή του πύρινου σάλτου της ταβέρνας στην Παραγγελιά του Τάσιου. Ολόκληρος μια απόλυτη αναντίρρηση ροπή. Κι εδώ, βίωσε τον οικείο του νατουραλισμό, σημαίνοντας απ' τη σκοπιά που τον προσδιορίζει.

Η κ. Χρ. Σιμοπούλου μετέδωσε το ρίγος τού εκ της ενοχής μίσους. Τέλεια στις κορυφώσεις, νευρική στις απλές συμμετοχές. Ηθοποιός που αρνείται τις σιωπές και προκαλεί τις εντάσεις. Της λείπει, νομίζω, η άσκηση στους χαμηλούς τόνους. Άρσιμη όμως η επιφύλαξη, και το εύχομαι για το μέλλον.

Για να πιαστεί το στίγμα του μέτριου, απαιτείται αυξημένη αίσθηση ισορροπιών. Ο κ. Ντ. Λύρας δε βρήκε, ιδίως σε κίνηση, τον κομπορμιισμό του δημοσιοϋπαλλήλου. Ρόλος και ηθοποιός, ο ένας θέσει (ορθά), ο άλλος φύσει, χωρίς φαντασία.

Ο κ. Ευθυμιάδης συνδυάζει το χώνεμα των παλιών διδαχών, το σφαιρικό προβληματισμό και τους σημερινούς σφυγμούς, με έμπνευση και μαστοριά.